

RAPPORT M²P PANEL

Laura Jacobs & Jean-Benoit Pilet

Universiteit Antwerpen & Université Libre de Bruxelles

Experimentele studie naar effecten van bereidheid van de N-VA om te regeren met het VB op kiesintenties: Algemene resultaten

Beschrijving onderzoek

Op 12 januari werd de bevraging gelanceerd naar 10,000 respondenten. Deze stond open tot 7 februari. De mediaan van de duurtijd om de vragenlijst in te vullen bedroeg 13.9 minuten. In totaal namen 4,067 personen deel, waarvan 3,815 de vragenlijst volledig invulden. Het ging om 72.4% mannen, 27.5% vrouwen, 0.1% deelnemers die zich als non-binair of met een ander geslacht identificeerden. Een aanzienlijk gedeelte van de deelnemers (38.8%) heeft een universitaire opleiding genoten. De leeftijd varieerde van 18 tot 99 jaar met een gemiddelde leeftijd van 58.8 jaar. De deelnemers aan het onderzoek wijken dus wat sociodemografische kenmerken betreft af van de Vlaamse bevolking. De steekproef is dus niet representatief. In dit onderzoek vergelijken we enkel tussen groepen (zie onder).

Doelstelling van het onderzoek

Dit onderzoek maakte deel uit van een onafhankelijke wetenschappelijke studie die werd gefinancierd door het FNRS, het Fonds National de Recherche Scientifique. De doelstelling was om na te gaan in hoeverre een beslissing en de motivatie door een mainstream partij (in casu de N-VA) over het al dan niet regeren met een zogenaamde anti-establishment partij (die we volgens de wetenschappelijke literatuur definiëren als een partij die zich afzet tegen de heersende elite in een land, in casu het VB) gevolgen heeft voor stemgedrag (kiesintenties) en politieke attitudes. Dit onderzoek werd goedgekeurd door het ethisch comité van de ULB en voldoet aan alle ethische richtlijnen. Dit onderzoek past in het kader van een bredere, vergelijkende studie waarin dezelfde vragen ook zullen worden onderzocht in andere landen en voor andere partijen (waaronder eveneens radicaal-linkse partijen). In dit rapport focussen we op de resultaten voor kiesintenties (met name voor de N-VA en het VB) in Vlaanderen.

Representativiteit

De bevraging werd gelanceerd onder deelnemers van het M²P panel en omvat burgers die aangaven in de toekomst deel te willen nemen aan toekomstig wetenschappelijk onderzoek. Deze steekproef is bijgevolg niet representatief voor de Vlaamse bevolking. Gemiddeld genomen is er een oververtegenwoordiging van mannelijke, oudere en universitair opgeleide deelnemers. Het is echter niet de doelstelling in het kader van deze studie om uitspraken te doen over de populatie en te generaliseren. Meer bepaald was deze studie een experimenteel onderzoek waarbij deelnemers willekeurig werden toegewezen aan verschillende groepen (zogenaamde experimentele condities) wat impliceert dat de metingen tussen de condities kunnen worden vergeleken. Via willekeurige toewijzing werd elke deelnemer willekeurig aan één conditie toegevoegd. Zo kregen deelnemers in verschillende groepen telkens een andere tweet te zien als stimulusmateriaal. Deze tweet was fictief, maar wel gebaseerd op bestaande argumentaties. Milde misleiding was nodig om in het kader van dit onderzoek inzicht te krijgen in de dynamieken. Direct na afloop van de studie werden de deelnemers uitgebreid gebriefd en op de hoogte gesteld van het werkelijke doel van de experimentele studie.

Opzet van het onderzoek

In deze studie werden deelnemers bevestigd over hun politieke voorkeuren en stemgedrag. Zij kregen ook een tweet voorgelegd over beweringen van partijen over de vraag of ze bereid zouden zijn om in een regering te stappen met een anti-establishment partij. Met anti-establishment partijen bedoelen we partijen die zich afzetten tegen de (politieke) elite van het land. Dit was echter geen echte tweet, maar werd speciaal voor dit onderzoek ontworpen. De opmerkingen van de partijen in deze verklaringen waren - voor zover wij weten - fictief. In deze studie lag de focus enkel op het Vlaams Belang, maar dit maakt deel uit van een breder onderzoek waarbij ook de gevolgen van samenwerking met linkse anti-establishment partijen in België en in Europa in dit kader zal worden onderzocht.

Het doel van de studie was om te onderzoeken in hoeverre eventuele samenwerking met anti-establishmentpartijen bepaalde politieke attitudes (zoals politiek vertrouwen) en stemgedrag zou beïnvloeden. Misleiding was nodig om onbevooroordeelde antwoorden te verkrijgen. Een test wijst uit dat –gemiddeld genomen voor alle respondenten– deze misleiding effectief was. Samengevat kregen de deelnemers allemaal een andere tweet te zien, waarin ofwel de grootste rechtse partij in Vlaanderen (de N-VA) aangaf bereid of niet te zijn om samen te werken met het Vlaams Belang, waarbij telkens een andere motivering werd gegeven (gelinkt aan beleidsredenen/inhoud, extremisme. De basistekst was telkens: “N-VA is [niet] bereid om te regeren met het Vlaams Belang @vlbelang in de toekomst.” Dit werd dan (behalve in de eerste algemene condities) gevolgd door een motivatie/reden. Tabel 1 geeft een overzicht. Noot: in deze eerste studie gingen we dit na voor de N-VA en het VB, maar in de toekomst is het ook de planning om dit na te gaan voor Vooruit en PVDA bijvoorbeeld.

Na blootstelling aan deze tweet werden de deelnemers gevraagd naar hun kiesintenties om voor het VB en N-VA te stemmen en hoe zij denken over een aantal politieke thema's. In dit rapport gaan we echter vooral dieper in op de resultaten inzake kiesintenties en vergelijken we of de bereidheid van de N-VA om al dan niet samen te regeren met het VB en de argumentatie die hierbij wordt aangehaald een invloed uitoefent op kiesintenties.

Tabel 1. Overzicht van experimentele condities.

Conditie	Bereid tot regeren	Motivatie
C1	Ja	Geen (algemeen) “N-VA is bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst.”
C2	Neen	Geen (algemeen) “N-VA is niet bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst.”
C3	Ja	Geen extremistische partij “N-VA is bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst, omdat het geen fundamenteel extremistische partij is, en we principieel het cordon sanitaire verwerpen.”

C4	Neen	Extremistische partij “N-VA is niet bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst, omdat het een fundamenteel extremistische partij is, en we principieel het cordon sanitaire steunen.”
C5	Ja	Inhoudelijke convergentie “N-VA is bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst, omdat er veel gelijkenissen zijn tussen onze programma’s en beleidsdoelstellingen wat zou leiden tot een coherente coalitie.”
C6	Neen	Inhoudelijke divergentie “N-VA is niet bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst, omdat er veel verschillen zijn tussen onze programma’s en beleidsdoelstellingen wat zou leiden tot een incoherente coalitie.”
C7	Ja	Leidt tot effectieve regering “N-VA is bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst, omdat het zou leiden tot een sterke, effectieve en stabiele regering die resultaten kan boeken en veel kan realiseren.”
C8	Neen	Leidt tot ineffectieve regering “N-VA is niet bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst, omdat het zou leiden tot een zwakke, ineffectieve en instabiele regering die geen resultaten kan boeken en weinig kan realiseren.”
C9	Ja	Insluiting is democratisch “N-VA is bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst uit respect voor het signaal van de kiezer: als het VB veel stemmen haalt, dan is het democratisch om hen een kans te geven, omdat een groot aantal kiezers dat wil.”
C10	Neen	Uitsluiting is democratisch “N-VA is bereid om te regeren met het Vlaams Belang (@vlbelang) in de toekomst uit respect voor het signaal van de kiezer: zelfs als het VB veel stemmen haalt, dan is het nog altijd democratisch om hen geen kans te geven, omdat een groot aantal kiezers dat niet wil.”

Noot bij de resultaten

We rapporteren geen gemiddeldes of enkel ter illustratie en met duidelijke waarschuwing erbij, aangezien de steekproef niet representatief is en enkel geschikt is om verschillen tussen de verschillende experimentele groepen te bekijken. De deelnemers van dit onderzoekspanel zijn immers gemiddeld gesproken bovenmatig politiek geïnteresseerd en hebben een over het algemeen een universitaire opleiding genoten. De doelstelling van deze studie was dan ook helemaal niet om uitspraken te doen over stemgedrag of in hoeverre er steun is voor eventuele samenwerking of uitsluiting met een radicaal-rectse partij, maar wel of blootstelling aan informatie dat een partij al dan niet bereid is tot samenwerking met een anti-establishment partij een invloed uitoefent op de evaluatie van die partijen en enkele politieke houdingen (zoals vertrouwen in de politiek, steun voor democratie).

Resultaten

Randomisering, controle van de manipulatie en blootstelling

In een experiment is het cruciaal dat de willekeurige toewijzing correct verloopt en dat er geen verschillen zijn wat betreft de deelnemers tussen de verschillende experimentele groepen. Dit kunnen we nagaan door te evalueren of er verschillen zijn naargelang de samenstelling van de experimentele groepen voor de belangrijkste persoonskenmerken. Een randomisering check maakt duidelijk dat er geen significante verschillen waren tussen de experimentele condities inzake gender [$F(9, 3775) = 1.103, p = 0.356$], leeftijd [$F(9, 3788) = 1.697, p = 0.084$], opleiding [$F(9, 3791) = 0.970, p = 0.462$], en links-rechts oriëntatie [$F(9, 3790) = 0.309, p = 0.972$]. Hieruit kunnen we afleiden dat de randomisering correct is verlopen. Verder werd nagegaan of de blootstelling aan de stimulus (i.e., de tweet) en de manipulatie zoals bedoeld werd opgevat door de deelnemers van de studie. Uit de antwoorden blijkt dat de overgrote meerderheid van de deelnemers correct had opgemerkt dat de N-VA de auteur was van de tweet. Verder blijkt ook uit een zogenaamde manipulatiecheck dat de specifieke manipulaties (inzake bereidheid om al dan niet te regeren met het VB, de specifieke redenen van de N-VA) dat de manipulatie over het algemeen gesproken succesvol was. Zo werden deelnemers bijvoorbeeld gevraagd hoe waarschijnlijk ze het vonden dat de N-VA samen zou gaan regeren met het VB, gemeten op een 11-punten schaal van 0 (“Heel onwaarschijnlijk”) tot 10 (“Heel waarschijnlijk”). Een ANOVA-analyse toont aan dat er een effect is, waarbij zij die in een experimentele conditie zaten waar de N-VA in de tweet ontkende bereid te zijn te regeren met het VB aangaven het significant minder waarschijnlijk te vinden ($M = 3.86, SD = 2.72$) dan zij die in een experimentele conditie zaten waarin de N-VA wel de bereidheid tot regeren met het VB uitsprak ($M = 4.52, SD = 2.57$), $F(1, 3800) = 58.830, p < 0.001$. Hetzelfde patroon zien we terug bij de andere manipulaties: daarbij ging telkens een significant gedeelte in de experimentele conditie akkoord met de reden die door de N-VA in de tweet werd opgegeven om al dan niet bereid te zijn tot regeren met het VB. Samenvattend, kunnen we stellen dat gemiddeld genomen de experimentele manipulatie succesvol was.

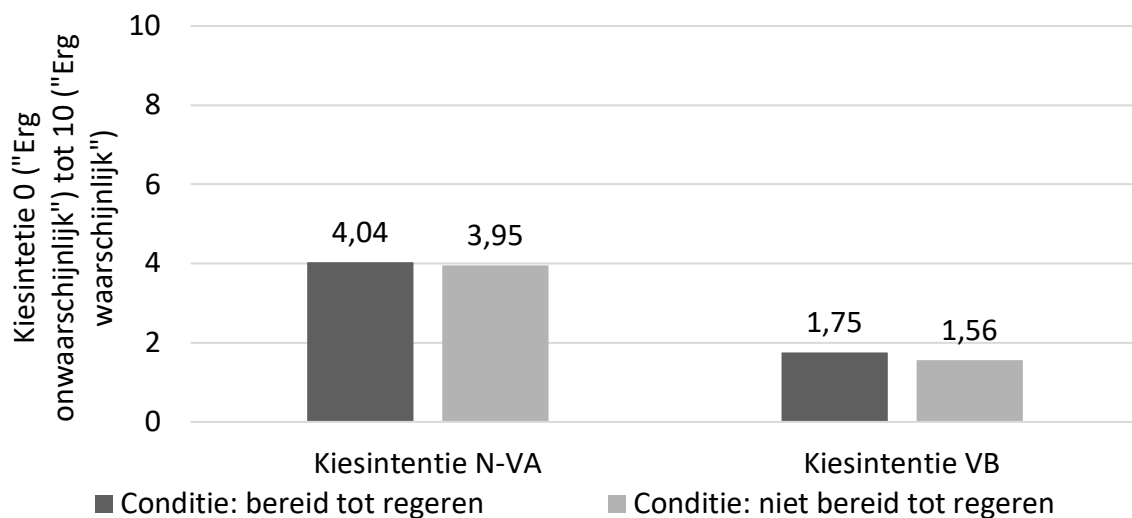
Stemgedrag: kiesintenties

De deelnemers werd gevraagd “In Vlaanderen zijn verschillende politieke partijen actief. Kunt u aangeven hoe waarschijnlijk het is dat u in de toekomstige verkiezingen ooit voor deze partij zou stemmen?” Dit werd gevolgd door een lijst van alle politieke partijen die momenteel in de federale Kamer van Volksvertegenwoordigers zijn vertegenwoordigd met minstens één zetel. De antwoordschaal was een 11-puntenschaal, gaande van 1 (“Erg onwaarschijnlijk”) tot 11 (“Erg waarschijnlijk”). Hier zijn we vooral geïnteresseerd in mensen die aangeven te zullen stemmen op de N-VA en het VB (zie Figuur 2 & 3). Dit is een klasseke meting van kiesintenties, waarbij we een inzicht kunnen verkrijgen in hoeverre deelnemers het waarschijnlijk achten hun stem aan een bepaalde partij toe te vertrouwen. Over het algemeen zijn de deelnemers in dit experiment (maar nogmaals dit betreft geen representatieve steekproef, en kan dus niet veralgemeend worden naar de algemene populatie in Vlaanderen) sterker geneigd om voor N-VA te stemmen ($M = 4.00, SD = 3.79$) dan voor het VB ($M = 1.65, SD = 3.03$).

Wat de kiesintentie voor de N-VA betreft, merken we geen significant verschil op tussen of de partij al dan niet aangeeft bereid te zijn om samen te werken met het VB of niet, al valt op dat bijna in alle uitsluitingscondities de kiesbereidheid voor N-VA bij het standpunt voor uitsluiting iets lager ligt. Deze verschillen zijn echter klein en niet statistisch significant. Dat wil zeggend

dat we (een betrouwbaarheid hanterende van 95%) we niet kunnen uitsluiten dat dit te wijten is aan toeval. Wat kiesintentie voor VB betreft, zijn de verschillen groter en zien we -zeker als we de “bereid tot regeren” en “niet bereid tot regeren” condities samennemen en vergelijken (zie Figuur 2). Als de N-VA aangeeft niet bereid te zijn om tot regeren met het VB ligt de kiesintentie voor het VB significant lager in de condities waar N-VA aangeeft om wel bereid zijn om te regeren met het VB. We kunnen dit ook meer in detail gaan bekijken voor de verschillende condities. In dat geval zijn de verschillen klein, en in de meeste gevallen niet statistisch significant. We zien dat het beschreven effect vooral optreedt in de experimentele condities waarbij wordt verwezen naar het al dan niet extremistische karakter van het VB, het argument dat dit zou leidne tot een ineffectieve, zwakke en instabiele regering, en dat uitsluiting nog altijd democratisch kan zijn. In de conditie van inhoudelijke convergentie tussen N-VA en VB is de intentie om voor het VB te stemmen het grootste, al zijn hier de verschillen niet statistisch signfiicant.

Figuur 1. Vergelijking tussen condities over uitsluiting & insluiting van VB door N-VA.

Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat de bereidheid van een centrumrechtse partij (in dit geval de N-VA) om met een anti-establishment partij te regeren (in dit geval het VB) gevolgen heeft voor stemgedrag, al is dit vooral beperkt tot stemgedrag voor de anti-establishment partij. Over het algemeen zijn de verschillen wel klein, en niet altijd statistisch significant. Inderdaad deze significante verschillen zien we vooral wanneer we alle condities van uitsluiting met insluiting gaan vergelijken. In het geval de N-VA aangeeft bereid te zijn tot regeren met het VB leidt dit tot een toename in de kiesintentie voor het VB, terwijl wanneer de N-VA aangeeft niet bereid te zijn tot regeren met het VB dit leidt tot een afname in de kiesintentie voor het VB. De verschillende condities geven aan dat dit vooral optreedt bij bepaalde condities. Over het algemeen kunnen we concluderen dat er sprake lijkt te zijn van een legitimatie, waarbij als het VB wordt gezien als een mogelijke coalitiepartner door de N-VA, de kiesintentie om op het VB te stemmen toeneemt. Dit betreft slechts een eerste, verkennende analyse. In verdere studies gaan we na in hoeverre dit samenhangt met bepaalde andere persoonskenmerken (zoals een links-rechts oriëntatie, steun voor vrijheid van meningsuiting, populistische houdingen) en zullen we eveneens bekijken of er ook gevolgen zijn voor politieke attitudes, met name steun voor democratie, politiek vertrouwen, cynisme en gevoelens van vertegenwoordiging.

Figuur 2. Vergelijking kiesintenties voor N-VA en VB tussen alle condities.

